

Ναρκωτικά: Νομοθετική πολιτική και μηχανισμοί ελέγχου

Ιωάννα Τσίγκανου

Προλεγόμενα:

«... Το πρόβλημα των ναρκωτικών έχει πάρει και στη χώρα μας εκρηκτικές διαστάσεις. Η αντιμετώπισή του έχει απασχολήσει τη διακομματική επιτροπή της Βουλής και έχει λάβει χαρακτήρα ιδεολογικής αντιπαράθεσης. Σύντομα αναμένονται και νομοθετικές ρυθμίσεις...»¹.

Τα τελευταία εκατό περίπου χρόνια σε παρόμοιες ειδήσεις συγκεκριμενοποιούνται οι κυριότερες συντεταγμένες του κοινωνικού προβλήματος της μη-ιατρικά επιβεβλημένης χρήσης ουσιών που προκαλούν εξάρτηση. Θέσεις και αντιθέσεις διατυπώνονται για μια «απαγορευτική» ή «αντιαπαγορευτική» πολιτική που πρέπει να εφαρμοσθεί για την αντιμετώπιση «της μάστιγας των ναρκωτικών». Παρατάξεις, κόμματα και εξέχουσες πολιτικές φυσιογνωμίες αδιάκοπα τονίζουν τη συνάφεια της επιλογής τους υπέρ ή κατά της ποινικοποίησης της χρήσης, με το ιδεολογικό υπόβαθρο του πολιτικού τους λόγου. Οι σχετικές συζητήσεις στη Βουλή των Ελλήνων, διεξάγονται σε ατμόσφαιρα αντιμετώπισης ενός «μείζονος σημασίας εθνικού θέματος». Και το βασικό ερώτημα παραμένει το ίδιο, δηλαδή, «τι θα πράξει η κυβέρνηση γι' αυτό το τεράστιο θέμα», ή άλλως, «ποιές θα είναι οι κυβερνητικές παρεμβάσεις στο υπάρχον νομοθετικό πλαίσιο».

Ακολουθεί μία ολόκληρη φιλολογία απόψεων σχετικά με την «γεωμετρική» ή όχι αύξηση των «τοξικομανών», τη «φύση» του ναρκομανούς, σαν ατόμου με «εγκληματική» ή «ψυχοπαθητική» προσωπικότητα και τη διάκριση στην αντιμετώπιση «σκληρών» και «μαλακών» ναρκωτικών ουσιών. Η εκτίμηση της αξιοπιστίας αυτών των απόψεων όμως περνά αναγκαστικά από το φίλτρο των

εξής, διατυπωμένων από ειδικούς, παρατηρήσεων:

– Με τον όρο «αύξηση των ναρκομανών» εννοείται, φυσικά, η αύξηση των γνωστών και καταγεγραμμένων από τις δικτυικές αρχές ατόμων. Συχνά, η αύξηση αυτή είναι τεχνητή και μπορεί να οφείλεται σε τυχόν εντατικοποίηση και αποτελεσματικότητα των μεθόδων αστυνόμευσης και όχι σε μια πραγματική αριθμητική αύξηση. Επιπλέον, η στατιστική αξιοπιστία τέτοιων δηλώσεων θα πρέπει κάθε φορά να εξετάζεται, αφού δεν καταγράφονται περιπτώσεις που διαφεύγουν και περιγράφονται με τον όρο «σκοτεινό στοιχείο» (dark figure)².

– Οι απόψεις για τη «φύση» των ναρκομανών, που αναπαράγουν τις παραδεδωγμένα ξεπερασμένες «δαιμονολογίες» και Λομπροζιανού τύπου ή Δαρβινικής προέλευσης αντιλήψεις, είναι μεθοδολογικά αβάσιμες. Αφενός διότι δε στηρίζονται σε μελέτη τυπικού και αντιπροσωπευτικού δείγματος και αφετέρου διότι εξετάζουν κατ' αποκλειστικότητα ήδη εθισμένα άτομα³.

– Σχετικά με τη νομοθετική διχοτόμηση των ναρκωτικών σε «σκληρά» και «μαλακά», τα κριτήρια διαχωρισμού είναι εντελώς ακατανόητα. Δεν υφίσταται ούτε η στοιχειώδης ομοφωνία των ειδικών, για το αν όλες οι ουσίες, που έχουν ενταχθεί κάτω από τον όρο «ναρκωτικά», είναι όντως ναρκωτικές και προκαλούν εξάρτηση σωματική, ψυχική ή ψυχοσωματική⁴.

Όπως φαίνεται, λοιπόν, είναι παρακινδυνευμένη η διατύπωση απόψεων που αγνοούν τις παραπάνω παρατηρήσεις, οι οποίες απαιτούν, πάντοτε, ειδική έρευνα και σπουδή. Στη συνέχεια, το ενδιαφέρον επικεντρώνεται στα μεθοδολογικά προβλήματα, που ομοίως παραλείπονται και σχετίζονται με «τις κυβερνητικές παρεμβάσεις στο νομοθετικό πλαίσιο».

Μεθοδολογικές προσεγγίσεις:

Η μελέτη αυτή ξετυλίχθηκε γύρω από έναν ουσιαστικό προβληματισμό: την εξέταση των τρόπων λήψης αποφάσεων για την άσκηση κρατικών μηχανισμών ελέγχου και αντιμετώπισης του ζητήματος των ναρκωτικών. Στοχεύει στη διατύπωση μιας πειστικής εξήγησης, για την προέλευση και τη φύση των ελληνικών νομοθετικών ρυθμίσεων.

Η ανάλυση εξετάζει τη διαδικασία λήψης αποφάσεων και τη χάραξη της νομοθετικής πολιτικής μάλλον, παρά τα συγκεκριμένα χαρακτηριστικά της μη-ιατρικά επιβεβλημένης χρήσης ναρκωτικών ουσιών. Το ερευνητικό μοντέλο που δοκιμάστηκε, βασί-

στηκε σε υποθέσεις γύρω από αιτίες που προκάλεσαν τη γένεση και το συγκεκριμένο περιεχόμενο των εσωτερικών μηχανισμών ελέγχου, καθώς και τους παράγοντες που επηρέασαν την τροποποίησή τους. Εξετάζονται, δηλαδή, ο τρόπος διαμόρφωσης των αποφάσεων, η «πρακτική» των κυβερνήσεων για την εξασφάλιση κοινωνικής συναίνεσης προς ευρύτερη αποδοχή και εφαρμογή τους, καθώς και τα ηθικά, δεοντολογικά και νομικά κριτήρια συγκερασμού εσωτερικών απαιτήσεων και εξωτερικών πιέσεων.

Κυρίαρχο μεθοδολογικό εργαλείο διερεύνησης, απετέλεσε μια λεπτομερής κοινωνικο-ιστορική ανακατασκευή των γεγονότων, που οδήγησαν στη δημιουργία της σχετικής νομοθεσίας. Σκοπός είναι η μελέτη της εξέλιξης του ισχύοντος συστήματος ελέγχου και όχι η απλή αφήγηση της ιστορίας της ελληνικής νομοθετικής πολιτικής για τα ναρκωτικά. Ο σκοπός μιας τέτοιας μεθοδολογικής προσέγγισης δεν είναι η καταγραφή της ιστορίας του παρελθόντος αλλά της ιστορίας του παρόντος⁵.

Ακόμη, ένα αναλυτικό πλαίσιο αναζητήθηκε, για την κατανόηση της αιτιώδους σχέσεως ανάμεσα στην ύπαρξη ενός προβλήματος χρήσης ναρκωτικών και τη μορφή της συγκεκριμένης πολιτικής αντιμετώπισής του. Μία κριτική εκτίμηση των μοντέλων της *αξιοματικής διαδικασίας* και της *αιτιώδους συνάφειας* (Axiomatic and Causal Process Formats)⁶ κατέληξε στην επιλογή του δεύτερου για την επίτευξη του παραπάνω στόχου. Μία αιτιολογική διαδικασία εξήγησης, όπου ανιχνεύονται οι αιτιώδεις δεσμοί ανάμεσα στις χρησιμοποιούμενες μεταβλητές, είναι απαραίτητη όταν επιδιώκεται η ανίχνευση της αιτιώδους ακολουθίας γεγονότων που επηρέασαν ένα συγκεκριμένο συμβάν ή κατάσταση.

Από την άλλη πλευρά, η «κατ' ουσίαν» εξέταση της διαμόρφωσης της ελληνικής νομοθετικής πολιτικής απορρίπτει ερμηνείες που βασίζονται σε *μοντέλα Κοινωνικών Συγκρούσεων* ή θεωρίες *Αμοιβαίων Αλληλεπιδράσεων* ανάμεσα στη φύση των κρατικών μηχανισμών αντιμετώπισης των ναρκωτικών αφενός, και των χαρακτηριστικών του προβλήματος της εξάρτησης αφετέρου.

Σύμφωνα με τους μελετητές της παρεκκλίνουσας συμπεριφοράς, η κατανόηση προτύπων συμπεριφοράς μπορεί να επιτευχθεί μέσα από μια λεπτομερή εξέταση των διαδικασιών που συνδέονται με τα συστήματα άσκησης κρατικού ελέγχου⁷. Με βάση αυτήν την άποψη, ερευνητές συστημάτων ελέγχου υποστήριξαν ότι οι εφαρμοζόμενες στρατηγικές αντιμετώπισης των ναρκωτικών αποτελούν μια επιτυχή απεικόνιση της αναλυτικής της δυνατό-

τητας. Σύγχρονοι θεωρητικοί φαινομένων εθισμού, έχουν επίσης συμφωνήσει, πως τα χαρακτηριστικά της χρήσης των ναρκωτικών μπορούν να αναλυθούν κάτω από το πρίσμα της ειδικής πολιτικής που εφαρμόζεται για τον έλεγχό της. Η πιο διαφημισμένη απόδειξη αυτής της θέσης είναι η διαφορά στην πολιτική που ακολουθήθηκε, αρχικά, από τη Βρετανική και την Αμερικανική Κυβέρνηση. Την στιγμή που οι Αμερικανοί ειδικοί προσπάθησαν να ελέγξουν τη χρήση ναρκωτικών με την εφαρμογή μιας «αυστηρής... απαγόρευσης», η βρετανική πρακτική εγκαινίασε μια «ανεκτική στρατηγική» και προσανατολίστηκε προς την ιατρική αντιμετώπιση της εξάρτησης. Έχει διατυπωθεί η άποψη λοιπόν ότι η αμερικανική πολιτική μετέτρεψε ένα απλό κοινωνικό φαινόμενο σε μια έκρυθμη και έκδηλη εγκληματική κατάσταση, ενώ το Βρετανικό σύστημα εμπόδισε την ανάπτυξη υποκοουλτούρας τοξικομανών, τη διάδοση της χρήσης και την ανάμειξη ναρκομανών σε διάφορα αδικήματα⁸. Ακόμη και στην Ελλάδα έχει γίνει κατά καιρούς ευρύτατη χρήση αυτών των θέσεων, χωρίς βέβαια καμμία ανάλυση των λόγων που οδήγησαν στην υιοθέτηση της ποινικοποίησης της χρήσης και του απαγορευτικού συστήματος ελέγχου.

Η θεώρηση όμως αυτή παρουσιάζει μερικά προβλήματα ουσίας και μεθόδου. Μια εξέταση της διάδοσης της χρήσης των ναρκωτικών στην Μ. Βρετανία, τη δεκαετία του 60, παρά την εφαρμογή του ιατρικού συστήματος αντιμετώπισης, έθεσε σε αμφισβήτηση την αναλυτική παντοδυναμία της παραπάνω άποψης και νέες σκέψεις διατυπώθηκαν: «... Θα ήταν λάθος να προσπαθήσουμε να αποδώσουμε τις αλλαγές που συνέβησαν αποκλειστικά ή κύρια σε μεταρρυθμίσεις της επίσημης πολιτικής αντιμετώπισης της εξάρτησης και των εξαρτημένων ατόμων... Με το να παρέχεται νόμιμα στα εξαρτημένα άτομα ηρωίνη δεν εξασφαλίζεται επαρκώς η αποφυγή δημιουργίας ενός μεγάλου κοινωνικού προβλήματος... Ενώ η πολιτική ελέγχου μπορεί να επιδεινώσει το πρόβλημα χρήσης των ναρκωτικών, θα ήταν λάθος να υποστηριχθεί ότι αυτή αποτελεί και την πρωταρχική αιτία του προβλήματος... Το κατά πόσο υφίσταται πρόβλημα χρήσης ναρκωτικών δεν εξαρτάται από τους συγκεκριμένους μηχανισμούς ελέγχου, αν και ορισμένοι μπορούν να χειροτερέψουν την κατάσταση...»⁹.

Οι θιασώτες των θεωριών των Αμοιβαίων Αλληλεπιδράσεων, θεωρούν την αιτιώδη σχέση ανάμεσα στη φύση της συγκεκριμένης στρατηγικής αντιμετώπισης των ναρκωτικών και ορισμένων χαρακτηριστικών γνωρισμάτων των εξαρτημένων ατόμων, δεδομένη. Αλλαγές στις μορφές χρήσης ναρκωτικών προκαλούν αλ-

λαγές στους μηχανισμούς ελέγχου και η εφαρμογή μιας νέας ρυθμιστικής πολιτικής προκαλεί συγκεκριμένες μεταβολές στις τάσεις και κατευθύνσεις της χρήσης. «... Ο μηχανισμός που συσχετίζει αυτούς τους δύο πόλους είναι ένας μηχανισμός σύγκρουσης που οφείλεται στις διαφορικές μεταβλητές των κοινωνικών τάξεων, της ηλικίας, της κουλτούρας, της εθνικότητας ή της δύναμης, οι οποίες διαχωρίζουν εξουσιαστές και εξουσιαζόμενους...»¹⁰.

Οι ερμηνευτικοί συντελεστές αυτής της θεώρησης, που πιθανόν να έχουν μεγάλη αναλυτική αξία στη μελέτη της διαδικασίας λήψης αποφάσεων, σαν διαδικασία παρέμβασης σε ενδοκρατικές συγκρούσεις συμφερόντων, δεν παρέχουν ικανοποιητική εξήγηση για τη δημιουργία μιας στρατηγικής που βασίζεται σε διακρατικές αντιθέσεις ή διεθνείς σχέσεις.

Οι Κοινωνιολόγοι του Δικαίου, με τη σειρά τους, έχουν προσπαθήσει να εξηγήσουν νομικές κατασκευές, εξελίξεις και αναθεωρήσεις του Δικαίου, χρησιμοποιώντας θεωρίες Κοινωνικών Συγκρούσεων, συχνά μαρξιστικής προέλευσης. Εδώ η σχέση του Δικαιϊκού συστήματος και της ιεραρχημένης κοινωνικής διαστρωμάτωσης ομάδων και ατόμων σε μια οργανωμένη κοινωνία, θεωρείται αυταπόδεικτη. Η διαδικασία δημιουργίας Δικαίου θεωρείται πως κατοχυρώνει ή προωθεί τα οικονομικά, κοινωνικά ή πολιτιστικά συμφέροντα των κυρίαρχων «elites»¹¹. Αν και έχουν δημοσιευθεί περίπλοκες μελέτες γύρω από τις διαφορικές μεταβλητές της έννοιας «δύναμη» (power) και τους τρόπους με τους οποίους ο νόμος εκφράζει και τυποποιεί τις ενδο-ταξικές σχέσεις εξουσίας σε μια συγκεκριμένη κοινωνία, δε μας προμηθεύουν με ένα ικανοποιητικό αναλυτικό πλαίσιο για τη χάραξη νομοθετικής πολιτικής που δεν προέρχεται από αγώνες ταξικούς ή συγκρούσεις συμφερόντων των κυρίαρχων «elites». Με βάση αυτές τις θεωρήσεις, πώς εξηγείται, για παράδειγμα, η διαμόρφωση μιας νομοθετικής στρατηγικής που βασίζεται σε οργανισμικές μεταβλητές, όπως συμφέροντα, εσωτερικά δομικά χαρακτηριστικά, εξουσιαστικές δυνατότητες και αλληλεξαρτήσεις ομάδων πίεσης, γραφειοκρατικών μηχανισμών, νομοθετικών επιτροπών και κυβερνητικών σχημάτων;

Διαφορετικά μοντέλα που έχουν χρησιμοποιηθεί για να ερμηνεύσουν την εμφάνιση, μορφή και εξέλιξη των μηχανισμών ελέγχου των ναρκωτικών έχουν υπερτονίσει πολιτιστικούς παράγοντες. Μερικές μελέτες έχουν προσέξει ιδιαίτερα το ρόλο που διαδραματίζουν ισχυρές και χαρισματικές προσωπικότητες¹². Όπως όμως υποστηρίζει και ο S. Stein για την προέλευση της Βρε-

ταννικής και της Αμερικανικής νομοθεσίας σύμφωνα με τις επιταγές διεθνών συμφωνιών, «... μοντέλα, που έχουν διατυπωθεί για να εξηγήσουν την προέλευση νομοθεσίας με μεταβλητές που είναι αιτιολογικά αποτελεσματικές όταν εφαρμόζονται ενδοκρατικά, δεν μπορούν να προσαρμοσθούν για να εξηγήσουν στρατηγικές που αποτελούν προϊόντα διακρατικών αντιθέσεων ή να χρησιμοποιηθούν για να εξερευνηθεί η σχέση διεθνούς και εσωτερικού Δικαίου. Είναι... εντελώς ακατάλληλα... και τα συμπεράσματα που έχουν εξαχθεί από μια τέτοια εφαρμογή τους πρέπει να υποθεθεί ότι είναι αμφιβόλου εγκυρότητας...»¹³.

Όπως προκύπτει από επισταμένη έρευνα αρχειακού υλικού¹⁴, οι ελληνικοί μηχανισμοί άμυνας εναντίον ουσιών που προκαλούν εξάρτηση δημιουργήθηκαν και εξελίχθηκαν επηρεαζόμενοι από εξωτερικούς παράγοντες μάλλον παρά από τη ύπαρξη και την συνειδητή ανάγκη ρύθμισης ενός εσωτερικού κοινωνικού προβλήματος. Συνεπώς, η εξέλιξη της νομοθετικής πολιτικής για τα ναρκωτικά στην Ελλάδα δεν μπορεί μεθοδολογικά να προσεγγισθεί με κάποιο από τα μοντέλα που προσφέρουν οι θεωρίες των Κοινωνικών Συγκρούσεων.

Ένα δόκιμο αναλυτικό πλαίσιο μπορεί να εφαρμοσθεί σε δύο επίπεδα: η διαδικασία δημιουργίας δικαίου μπορεί να αναλυθεί μέσα από μια λεπτομερή κοινωνικο-ιστορική ανακατασκευή των γεγονότων, η οποία θα υπογραμμίζει την αιτιολογική σύνδεση των θεμάτων που οδήγησαν στη θέσπιση εσωτερικών μηχανισμών ελέγχου των ναρκωτικών, με μια ταυτόχρονη συγκριτική ανάλυση της εξέλιξης της διεθνούς στρατηγικής άμυνας. Ο σκοπός εδώ, όπως ήδη προαναφέρθηκε, δεν είναι η αφήγηση μιας ιστορίας. Είναι η χρήση αυτής της ιστορίας, για την κατάδειξη των περιορισμένων δυνατοτήτων της αρένας της εσωτερικής δημόσιας διαδικασίας λήψεως αποφάσεων και των επενεργειών αυτών των περιορισμών στο χειρισμό συγκεκριμένων θεμάτων. Ακολουθεί ότι η ιδέα του «περιορισμένου πλουραλισμού» (bounded pluralism)¹⁵ μπορεί να χρησιμοποιηθεί για την εξήγηση της διαμόρφωσης μιας πολιτικής μέσα από την κατανομή της εξουσίας. Στην ελληνική περίπτωση, τα όρια μέσα στα οποία οι διαδικασίες εξελίχθηκαν δε στηρίζουν την αξιοπιστία ταξικών μοντέλων. Αντίθετα, αντανakλούν την πειστικότητα των κρίσιμων και απαιτητικών καταστάσεων της καθημερινής άσκησης πολιτικής, οι οποίες απαντώνται διεθνώς και είναι κοινές σε πολλά, διαφορετικά κοινωνικο-πολιτικά συστήματα. Η δύναμη των οικονομικών, εθνικών και πολιτιστικών αξιών, οι προϋποθέσεις που κατά καιρούς καθορίζονται σαν ευνοϊκές για οικονομική ανάπτυξη, ή

έχουν σχέση με την άσκηση της δημοσιονομικής πολιτικής, όπως και υποχρεώσεις που απορρέουν από διεθνείς συνθήκες, με όρους που έχουν υπαγορευθεί μάλλον, παρά συμφωνηθεί, μπορεί να θέσουν νέους περιορισμούς στη λήψη αποφάσεων.

Είναι σαφές, πως αυτή η μελέτη είναι περιγραφική, επεξηγηματική και αναλυτική. Δεν περιέχει καμιά συνταγή ή προφητεία. Όσον αφορά το θέμα της επιστημονικής βίας, έχει ληφθεί πρόνοια για μια κριτική αποτίμηση της μεροληψίας που πιθανά εμπεριέχεται σε εθνικά δημόσια αρχεία, ή στο χώρο των διεθνών σχέσεων, όπως και των προκαταλήψεων που μπορεί να συνοδεύουν άρθρα εσωτερικού και διεθνούς τύπου¹⁶. Αν και «... *ακόμη και ο πιο αντικειμενικός μελετητής είναι μέχρι ενός βαθμού φυλακισμένος των εμπειριών του, των κυρίαρχων αξιών της κοινωνίας του και των μύθων, παραδόσεων και στερεοτύπων που έχουν διεισδύσει στο έθνος ή το περιβάλλον του...*»¹⁷, κατεβλήθη ιδιαίτερη προσπάθεια για μια ρεαλιστική αποτίμηση της κοινωνικο-ιστορικής εμπειρίας.

Πριν προχωρήσουμε σε θέματα ουσίας, είναι απαραίτητο να αποσαφηνίσουμε επίσης, τη χρήση μερικών βασικών όρων και εννοιών: Ο όρος «διεθνείς σχέσεις» χρησιμοποιείται στο πλαίσιο της άσκησης διεθνούς πολιτικής για να υποδηλώσει εκείνες τις σχέσεις που προσκρούουν σε επίσημες κυβερνητικές επιδιώξεις ή εκείνες που χρησιμοποιούνται από κυβερνήσεις σαν όργανα για τον επηρεασμό και την επίτευξη πολιτικών στόχων¹⁸. Οι όροι «κάνναβις», «χασίς», «ινδική κάνναβις», χρησιμοποιούνται εναλλακτικά και υποδηλώνουν την ποικιλία του φυτού που ευδοκimei στην Ελλάδα, δηλαδή το χασίς. Ο όρος «ναρκωτικά», χρησιμοποιείται όπως ορίζεται από τη Σύμβαση της Γενεύης του 1925 και περιλαμβάνει όλες τις ουσίες που έχουν τεθεί κάτω από το διεθνή έλεγχο των ναρκωτικών σύμφωνα με τις Διεθνείς Συμβάσεις.

Ιδιαίτερα σημειώνεται ότι, σε μια ανάλυση κυβερνητικής πολιτικής σ' αυτήν τη χώρα, δεν πρέπει να παραβλέπεται το γεγονός ότι το Ελληνικό κράτος, από την ίδρυσή του, ήταν ευάλωτο σε εξωτερικές πιέσεις, πράγμα το οποίο αντανάκλα στο πολιτικό επίπεδο την εξάρτηση του στο οικονομικό επίπεδο. Οι ελληνικές κυβερνήσεις μπορούσαν να χαράξουν και να ακολουθήσουν μια αυτόνομη πολιτική μόνο στο βαθμό που αυτό επιτρεπόταν από τις κατά καιρούς «Προστάτιδες Δυνάμεις». Το «εισαγόμενο μοντέλο» του ελληνικού κοινοβουλευτισμού χαρακτηρίζεται ακόμη από την εμμονή ενός συστήματος πολιτικής πελατείας και φορμαλισμού που αντανάκλα πολιτικές και πολιτιστικές μορφές υπανάπτυξης. Μέσα σ' αυτό το πλαίσιο οι ταξικές διαφορές εξα-

ντλούνται σε κοινοβουλευτικές συζητήσεις και προσωποπαγείς βεντέτες¹⁹.

Ο εξωτερικός παράγοντας:

Η κύρια θέση που παρουσιάζεται εδώ, είναι πως η εξέλιξη της νομοθετικής πολιτικής για τα ναρκωτικά στην Ελλάδα ήταν προϊόν της θούλησης διαδοχικών Ελληνικών Κυβερνήσεων να συμμορφωθούν με ανειλημμένες συμβατικές υποχρεώσεις του Ελληνικού Κράτους απέναντι σε μεμονωμένα μέλη ή συλλογικά όργανα της διεθνούς κοινότητας. Η έναρξη της διαδικασίας λήψης αποφάσεων για τη δημιουργία του σχετικού δικαίου στηρίχθηκε στην αναγκαιότητα συμμόρφωσης με εξωτερικές απαιτήσεις που έφεραν το μανδύα συμβατικών δεσμεύσεων. Δεν υπάρχει καμμία ένδειξη ότι η θέσπιση των αρχικών νόμων πραγματοποιήθηκε λόγω της επίσημα συνειδητοποιημένης και επιτακτικής ανάγκης ρύθμισης εσωτερικών συγκρούσεων συμφερόντων ή ενός κραυγαλέου εσωτερικού κοινωνικού προβλήματος. Δεν υπάρχει καμμία απόδειξη που να στηρίζει τον ισχυρισμό ότι οι αρχικές νομοθετικές ρυθμίσεις κάθε πρακτικής που συνδέονταν με τα ναρκωτικά εμφανίσθηκαν το συγκεκριμένο χρόνο, με τη συγκεκριμένη μορφή, εκφράζοντας την επίσημη αντίδραση της πολιτείας σε πρακτικές δεοντολογικά απορριπτέες. Η διάκριση είναι σημαντική, γιατί οι στρατηγικές αντιμετώπισης των ναρκωτικών που θεσπίζονται με κριτήρια διαφορετικά από εκείνα που αντανακλούν μια συγκεκριμένη εσωτερική πραγματικότητα δεν είναι απαραίτητα ταυτόσημες (και συνεπώς ενδεδειγμένες) με εκείνες που δημιουργούνται για να ρυθμίσουν αυτή τη συγκεκριμένη προβληματική πραγματικότητα.

α) Τα Ελληνο-Αιγυπτιακά:

Εκτεταμένη αρχειακή έρευνα απέδειξε πως, αρχικά, η εσωτερική νομοθεσία για το χασίς στην Ελλάδα ήταν υπο-προϊόν μιας σειράς γεγονότων, αιτιολογικά συνδεδεμένων, που η επανακατασκευή τους υπογραμμίζει τη συμβολή των παρακάτω παραγόντων:

Πρώτον, η ύπαρξη μιας σημαντικά αναπτυγμένης πληθυσμιακά και οικονομικά Ελληνικής Κοινότητας στην Αίγυπτο, η οποία απολάμβανε σημαντικά προνόμια βάσει του καθεστώτος των «διομολογήσεων»²⁰, σταδιακά δημιούργησε αντιτιθέμενους στόχους εξωτερικής πολιτικής μεταξύ της Ελληνικής και της Αιγυπτιακής Κυβέρνησης. Δεύτερον, η βρετανική κυριαρχία στην

Αίγυπτο πυροδότησε τις διαδικασίες για πολιτική και τελωνειακή αποδέσμευση από το καθεστώς των διομολογήσεων και τον Τουρκικό οικονομικό έλεγχο. Ο βρεταννικός διακανονισμός όμως αυτών των θεμάτων, μέσω μεμονωμένων διμερών εμπορικών συμφωνιών, έφερε την Ελλάδα και την Αίγυπτο συνυπογράφουσες μια Εμπορική Σύμβαση το 1884 που ευνοούσε την ελληνική εμπορία καπνού, με αντάλλαγμα περιορισμούς πολιτικών προνομίων της Ελληνικής Κοινότητας και την αρχική απαγόρευση του εμπορίου χασίς από την Ελλάδα στην Αίγυπτο²¹. Τρίτον, η αποτυχία της ανανέωσης της Σύμβασης του 1884, το 1891, προώθησε το θέμα του εμπορίου του χασίς, (νομίμου στην Ελλάδα, αλλά παρανόμου στην Αίγυπτο), σαν σοβαρό διαπραγματευτικό επιχείρημα της αιγυπτιακής πλευράς για την άσκηση πίεσης στην Ελληνική Κυβέρνηση να παραιτηθεί από προνόμια εθνικής και πολιτικής σημασίας, τα οποία απελάμβανε η ελληνική παροικία στην Αίγυπτο. Η αναγκαιότητα της ανανέωσης της Ελληνο-Αιγυπτιακής Σύμβασης αρχικά το 1895 και μεταγενέστερα το 1906 οδήγησε στη θεσμοθέτηση της ποινικής δίωξης των Ελλήνων λαθρεμπόρων χασίς στην Αίγυπτο και υποχρέωσε την Ελληνική Κυβέρνηση να επιβάλλει απαγορευτική φορολογία του χασίς στην Ελλάδα για την αποθάρρυνση της καλλιέργειας, και έλεγχο στις εισαγωγές και εξαγωγές του προϊόντος. Μεταγενέστερες διαπραγματεύσεις για την περαιτέρω ανανέωση της παραπάνω σημαντικής σύμβασης για τα ελληνικά καπνά, οδήγησε στην υιοθέτηση μιας γενικευμένης νομοθετικά απαγόρευσης της καλλιέργειας, εμπορίας και χρήσης του χασίς στην Ελλάδα, το 1920.

Ένα λογικό μοντέλο ερμηνείας της παραπάνω διαμόρφωσης των εσωτερικών μηχανισμών καταστολής κάθε πρακτικής σχετικής με το χασίς, λόγω διεθνών σχέσεων και διακρατικών εχθροτήτων, θα τόνιζε την προτεραιότητα των εξής παραγόντων:

– Ένας από τους μεγαλύτερους αντικειμενικούς στόχους της ελληνικής εξωτερικής πολιτικής, κοινός σε διαφορετικές, διαδοχικές κυβερνήσεις, ήταν η προστασία των συμφερόντων της ελληνικής διασποράς, γεγονός που, λόγω της αναπτυσσόμενης ελληνικής παροικίας στην Αίγυπτο, τις έκανε ευάλωτες στις αιγυπτιακές απαιτήσεις.

– Εκείνη την εποχή, οι Ελληνικές Κυβερνήσεις ήταν επίσης ευάλωτες σε βρεταννικές πιέσεις εξαιτίας της συνεχιζόμενης οικονομικής και πολιτικής εξάρτησης της Ελλάδας από την Μ. Βρεταννία. Η δυναμική των σχέσεων εξουσίας σε διεθνές επίπεδο υπαγορεύει τη χρήση τέτοιων μορφών «υποστήριξης» καθαρά σαν όργανα επηρεασμού της «πολιτικής συμπεριφοράς» του

αποδέκτη. Ποικίλα παραδείγματα από τη σύγχρονη ελληνική πολιτική ιστορία το αποδεικνύουν. Έχει γίνει επίσης δεκτό ότι, «... κάθε καθεστώς που λαμβάνει μεγάλες ποσότητες οικονομικών και στρατιωτικών αγαθών που το διατηρούν στην εξουσία θα αισθάνεται, φυσικά, πως πρέπει να συντονίζει μερικές τουλάχιστον από τις πολιτικές του σύμφωνα με τις εκφρασμένες ή αναμενόμενες απαιτήσεις του ευεργέτη του...»²². Από την άλλη πλευρά με δεδομένη την ενίοτε στραγγισμένη κατάσταση της ελληνικής οικονομίας, η διασφάλιση μιας σημαντικής αγοράς, όπως η αιγυπτιακή, για το βαρύτατα φορολογούμενο προϊόν του καπνού, θα αποδεικνυόταν αξιόλογη πηγή δημοσίων εσόδων αφενός και πλούτου για τις καπνοπαραγωγούς περιοχές της χώρας αφετέρου.

– Ο συνδυασμός όλων αυτών των πραγματικών συνθηκών, ιδιαίτερα μετά την επανένωση με τις εύφορες καπνοπαραγωγούς επαρχίες της Μακεδονίας, υπογράμμισε την αναγκαιότητα της αποδοχής των διαρκώς αυξανόμενων αιγυπτιακών απαιτήσεων το 1884, 1895, 1906 και 1919.

Δεν υπήρχε τίποτε το αναπόφευκτο στην όλη διαδικασία. Οπωσδήποτε, κάθε ένας από τους παραπάνω παράγοντες αποτελούσε και μια αναγκαία προϋπόθεση για τη δημιουργία και εφαρμογή των εσωτερικών μηχανισμών άμυνας εναντίον του χασίς. Αν και οι επιστημονικές θεωρήσεις της εποχής είχαν ήδη επισημάνει τις «δηλητηριώδεις» συνέπειες της χρήσης του για το κοινωνικό σύνολο, και παρά την ύπαρξη σημαντικών ομάδων χασισοποτών, είναι αμφίβολο αν οι επίσημες απαντήσεις ρύθμισης του φαινομένου θα είχαν εμφανισθεί τη συγκεκριμένη ιστορική στιγμή χωρίς την καταλυτική παρέμβαση των παραπάνω γεγονότων. Η εμφάνιση, λοιπόν, και ειδική μορφή της αρχικής Ελληνικής Νομοθεσίας από το 1906 ως το 1920 για το χασίς μπορεί να αναλυθεί επαρκώς μόνο κάτω από το πρίσμα των ελληνο-αιγυπτιακών σχέσεων, οι οποίες, αποδεδειγμένα, υπαγόρευαν τη μορφή των εσωτερικών ρυθμίσεων, σύμφωνα με εκπεφρασμένες αιγυπτιακές απαιτήσεις πολιτικού περιεχομένου και με αντάλλαγμα ικανοποίηση ελληνικών εμπορικών συμφερόντων. Το γεγονός αυτό δικαιολογεί και την τροπολογία των αρχικών σχεδίων νόμων λόγω κοινοβουλευτικής αντίδρασης που προήλθε από εκπροσώπους χασισοπαραγωγών περιοχών. Οι εσωτερικές ομάδες πίεσης των παραγωγών και εμπόρων χασίς μπόρεσαν να λειτουργήσουν με τέτοιο τρόπο μέσα σ' ένα κοινοβουλευτικό σύστημα έντονα πατερναλιστικής και πελατειακής μορφής, ώστε τα τελικά νομοσχέδια που ψηφίστηκαν να είναι ανεφάρμοστα και αυτο-αναι-

ρούμενα. Μια προσεκτική συγκριτική μελέτη του Νομοσχεδίου του 1906 και των Νόμων 1681/1918, 2107/1920, 3070/1924 και του Ν.Δ. της 20/11/1925 αποδεικνύει εναργέστατα ένα τέτοιο ισχυρισμό. Το γεγονός ότι το γενικό απαγορευτικό σύστημα που υιοθετήθηκε εναντίον του χασίς στην Ελλάδα ήταν προϊόν των ελληνο-αιγυπτιακών σχέσεων, δικαιολογεί επίσης και την διαφορετική αρχική νομοθετική ρύθμιση του χασίς και του οπίου, όπως και την εμφάνισή της πριν από οποιαδήποτε διεθνή προσπάθεια ελέγχου αυτού του προϊόντος.

Σε σχέση με τα παραπάνω, είναι απόλυτα βάσιμος κάθε ισχυρισμός που τονίζει την ιδιαιτερότητα της ελληνικής περίπτωσης. Οι περισσότερες Δυτικές χώρες εγκαινίασαν την απαγορευτική τους πολιτική εναντίον του χασίς μόνον όταν η Διεθνής Σύμβαση της Γενεύης του 1925 επέβαλλε για πρώτη φορά το διεθνή έλεγχο της εμπορίας Ινδικής Καννάβης. Από την άλλη πλευρά η ελληνική περίπτωση διαφέρει σημαντικά από εκείνες χωρών όπως η Περσία και η Αίγυπτος, όπου η διαμόρφωση ενός απαγορευτικού νομοθετικού πλαισίου απετέλεσε τη ρυθμιστική παρέμβαση της πολιτείας στο χώρο ενός εσωτερικού κοινωνικού προβλήματος, εκφράζοντας συγχρόνως την επίσημη αντίδραση και απόρριψη συγκεκριμένων κοινωνικών τάσεων και δραστηριοτήτων.

β) Διεθνείς Οργανισμοί «εν δράσει»:

Έρευνα και ανάλυση των διαδικασιών που οδήγησαν στη λήψη αποφάσεων για το όπιο, την κοκαΐνη και τα παράγωγά τους επίσης αποδεικνύει ότι οι μηχανισμοί ελέγχου τους υπαγορεύθηκαν από διεθνή όργανα, διασκέψεις και συνθήκες, και τονίζει τη διακρατική φύση των παραγόντων που επηρέασαν τη διαδικασία δημιουργίας των σχετικών Ελληνικών Νόμων.

Η Ελλάδα, σαν μέλος των διεθνών οργανισμών της Κοινωνίας των Εθνών (Κ.Τ.Ε.) αρχικά και των Ηνωμένων Εθνών (Ο.Η.Ε.) αργότερα, υπέκειτο στις θεσμοποιημένες πλέον διαδικασίες άσκησης πιέσεων και επιρροών των επί μέρους οργάνων τους. Η διοικητική σύνδεση των οργάνων του διεθνούς ελέγχου των ναρκωτικών με τους παραπάνω οργανισμούς «επέβαλλε» στα κράτη μέλη την υποχρέωση συμμόρφωσης με τις οδηγίες και τις αποφάσεις τους. Είναι γεγονός ότι από τη στιγμή της δημιουργίας των Διεθνών Οργανισμών, οι εξωτερικές παρεμβάσεις και πιέσεις του καθεστώτος της «αρχέγονης διπλωματίας»²³ συμπληρώθηκαν με νέα μέσα και διαδικασίες. Η Ελλάδα, όπως και όλα τα κράτη μέλη, με την αποδοχή της ιδιότητας του μέλους, ανελάμβαναν συγκεκριμένες υποχρεώσεις να «συνεργαστούν» με τα

διεθνή όργανα και να ευθυγραμμίζουν την πολιτική τους με τις αποφάσεις τους. Έχει γίνει δεκτό, άλλωστε, ότι στο πεδίο της διεθνούς πολιτικής η συμπεριφορά ενός κράτους επηρεάζεται σημαντικά από τους «κανόνες του παιχνιδιού», οι οποίοι μπορεί να θεωρηθεί ότι «... *συνυπάρχουν με όλο το φάσμα της τυπικότητας, από τους σιωπηρώς αποδεκτούς κανόνες, στο πνεύμα των δεσμευτικών ή μη δεσμευτικών συμφωνιών, έως και τους κανόνες που εκφράζονται με τη μορφή των διεθνών συμβάσεων...*»²⁴.

Οι διεθνείς κοινωνίες, οπωσδήποτε, αντίθετα από τις εθνικές, δεν έχουν την πολυτέλεια να μπορούν να βασίζονται στη νομιμότητα της νομοθεσίας τους, για την υποχρεωτική εφαρμογή της από τα κράτη μέλη. Ούτε έχουν τη δυνατότητα να παίρνουν εκτελεστικές αποφάσεις για τη δημιουργία νομοθεσίας δεσμευτικής για τα μέλη της ομάδας. Έτσι, συναίνεση επιχειρείται με άλλες διαδικασίες: «... *Εξαιτίας της απουσίας εξουσιαστικών διαδικασιών δημιουργίας δικαίου και τροποποίησής του, οι κανόνες του παιχνιδιού διαμορφώνονται σε δύο πόλους, αφενός με πράξεις που στοχεύουν στη δημιουργία θεμελιωμένων πραγματικότητων, αφετέρου και με διπλωματικά μέσα. Η πρώτη κατηγορία περιλαμβάνει βλέψεις ή προσδοκίες που έχουν δημιουργηθεί από γενικές κατευθύνσεις πολιτικής, το αδιάκοπο πάρε-δώσε των σχέσεων ανάμεσα στα κράτη... Τα δε διπλωματικά μέσα ...εξασφαλίζουν τη συμμόρφωση των ενδιαφερομένων με τις επιδιωκόμενες καινοτομίες. Ως εκ τούτου, οι διαπραγματεύσεις είναι ένας βασικός μηχανισμός μέσω του οποίου τα κράτη με ένα διάλογο απαιτήσεων και ανταπαιτήσεων, μπορούν ειρηνικά να αναδιαρθρώσουν το θεσμοθετημένο πλαίσιο των σχέσεών τους...*»²⁵.

Οι διεθνείς οργανισμοί, όταν επιθυμούν να πραγματοποιήσουν τους στόχους τους σχετικά με την επιθυμητή στάση ενός κράτους μέλους σε δεδομένη ιστορική στιγμή, επιδιώκουν διπλωματικές διαπραγματεύσεις, όχι μόνο στο πλαίσιο των διεθνών οργάνων ή στο περιθώριο διασκέψεων αλλά και σε διμερές επίπεδο. Χρησιμοποιούν επίσης το όπλο της δημοσιότητας για να στιγματίσουν την αποκκλίνουσα συμπεριφορά ή επιβάλλουν κυρώσεις. Πραγματικά, είναι αμφίβολη η αποτελεσματική συμμόρφωση των κρατών στις οδηγίες των διεθνών οργάνων για τον εσωτερικό έλεγχο των ναρκωτικών, χωρίς την άγρυπνη επίβλεψη των διεθνών οργανισμών.

Ο κύριος παράγοντας που πυροδότησε τη διαδικασία δημιουργίας εσωτερικού δικαίου για τα ναρκωτικά στην Ελλάδα ήταν η υπογραφή και επικύρωση των διεθνών συνθηκών που σημείωσαν το τέλος του Α΄ Παγκοσμίου Πολέμου, συμφωνιών που

περιλάμβαναν και την αυτόματη επικύρωση της Διεθνούς Σύμβασης της Χάγης για το όπιο (1912). Το γεγονός αυτό αποτελεί ένα μοναδικό διπλωματικό τέχνασμα εξαναγκασμού της παράλληλης εφαρμογής της Σύμβασης του 1912, σε διεθνές επίπεδο. Από το 1912 έως το 1920, είχε διαπιστωθεί μία διεθνής ολιγωρία εφαρμογής της Σύμβασης, δηλαδή οι κύριες παραγωγοί χώρες οπίου και οπιούχων, όπως η Τουρκία και η Γερμανία, αγνοούσαν συστηματικά την ύπαρξή της. Το γεγονός ότι και τα δύο παραπάνω Κράτη βρέθηκαν στην πλευρά των ηττημένων με το τέλος του πολέμου, διευκόλυνε τον εξαναγκασμό τους σε συμμόρφωση από τις νικήτριες Δυνάμεις (Η.Π.Α.-Μ. Βρετανία), με τον προαναφερθέντα τρόπο. Η σημασία του τεχνάσματος γίνεται περισσότερο κατανοητή σε σχέση με τη σκοπούμενη εξουδετέρωση του επίφοβου αθέμιτου ανταγωνισμού των οικονομικών συμφερόντων παραγωγής οπιούχων ανάμεσα σε χώρες όπως η Μ. Βρετανία και η Γερμανία. Έτσι, οι νικήτριες Δυνάμεις του πολέμου, κατάφεραν την ευρύτατη αποδοχή των επιταγών της Σύμβασης του 1912, καθώς όλες οι χώρες που συμμετείχαν σ' αυτόν αναγκάστηκαν να την συνυπογράψουν και να τη θέσουν σε εφαρμογή²⁶. Με τον τρόπο αυτό, η δημιουργία και της σχετικής ελληνικής νομοθεσίας επιβλήθηκε σαν αποτέλεσμα των υποχρεώσεων που είχε αναλάβει το Ελληνικό κράτος με τη συνυπογραφή της Συνθήκης των Βερσαλλιών του 1919.

Η διερεύνηση, οπωσδήποτε, του θεωρητικού προβλήματος της αποτίμησης της επιρροής των διεθνών νομικών υποχρεώσεων ενός κράτους στην εσωτερική διαδικασία λήψης αποφάσεων για τη διαμόρφωση ενδοκρατικού Δικαίου, δεν εξαντλείται στην παρατήρηση και σύγκριση καθαρά διατυπωμένων νομικών κανόνων. Μια κυβέρνηση μπορεί να ενεργήσει σύμφωνα με ό,τι «πιστεύει» συνεπές προς τις νομικές της υποχρεώσεις ή εντός των ελαστικών ορίων του διεθνούς δικαίου. Η διεθνής πρακτική αποδεικνύει ότι συνήθως οι κυβερνήσεις εκπληρώνουν τις υποχρεώσεις που απορρέουν από διεθνείς συνθήκες με τρόπο σύμφωνο προς τα συμφέροντα και τις επιδιώξεις τους. «... Αυτή η πρακτική δε σημαίνει αναγκαία μια ιδιότροπη διαστρέβλωση των νομικών αρχών ώστε να εξυπηρετούν συγκεκριμένα γεγονότα. Είναι αποτέλεσμα διαφορετικών αντιλήψεων περί πραγματικότητας... Οι Κυβερνήσεις μπορεί να χρησιμοποιήσουν την ελαστικότητα του νόμου προς όφελός τους. Επιπλέον οι νομικοί κανόνες σε κρίσιμες περιστάσεις φαίνεται να χρησιμοποιούνται όχι τόσο πολύ για να προσδιορίσουν ενέργειες όσο για να δικαιολογήσουν συγκεκριμένες πράξεις... Οι Κυβερνήσεις (επίσης) χρησιμοποιεί-

ούν το νόμο βασικά για να προωθήσουν τους στόχους τους. Με αυτήν την έννοια... οι νομικοί κανόνες μεταφράζονται σε διπλωματικές δυνατότητες...»²⁷.

Αυτές οι θέσεις, υποστηρίζονται από μια συνοπτική έκθεση της ερμηνείας των διεθνών αποφάσεων στον ελληνικό χώρο:

Το πέρας των Βαλκανικών Πολέμων σήμανε δυό εξελίξεις που δικαιολογούν την ατονία των Ελληνικών κυβερνήσεων σχετικά με τη θέσπιση ελέγχου ναρκωτικών (σύμφωνα με τις διεθνείς υποδείξεις) πριν από το 1920. Με την ένωση της Μακεδονίας, η Ελλάδα κληρονόμησε ένα σημαντικό δάσος οπίου αρίστης ποιότητας και μια επίσης σημαντική αγορά οπίου στη Θεσσαλονίκη, τα οποία είχαν εδραιωθεί με την επιμελή φροντίδα των Τούρκων. Επίσημη διπλωματική αλληλογραφία με έκδηλες βρετανικές πιέσεις και υποδείξεις της Ολλανδικής Κυβέρνησης, υπεύθυνης για την εφαρμογή της Σύμβασης της Χάγης σε διεθνές επίπεδο, αποδεικνύει την Ελληνική αναποφασιστικότητα σχετικά με την άμμεση υιοθέτηση διεθνών επιταγών με ζημιολόγους, πιθανά, συνέπειες για νόμιμα, έως τότε, εσωτερικά οικονομικά συμφέροντα. Είναι γεγονός, επίσης, ότι οι Ελληνικές Κυβερνήσεις από το 1912 έως το 1920 έδιναν δίκαια προτεραιότητα σε σημαντικότερα εθνικά ζητήματα, όπως αυτό της εγγύησης των εθνικών συνόρων. Από την άλλη πλευρά όμως, με τη συνυπογραφή και επικύρωση της Συμβάσεως των Βερσαλλιών, η Ελληνική Κυβέρνηση ήταν νομικά «υποχρεωμένη» να φέρει σε ισχύ τη Σύμβαση της Χάγης.

Ακολούθως, οι Έλληνες ειδικοί και νομοθέτες προσπάθησαν να οργανώσουν τις ενέργειές τους με τρόπο συνεπή προς τις νομικές υποχρεώσεις της χώρας, ενώ παράλληλα κατοχύρωσαν μια τέτοια ερμηνεία των διεθνών οδηγιών που άφηνε, προσωρινά, ανεπηρέαστα τα εσωτερικά οικονομικά συμφέροντα. Έτσι, η σωστή εφαρμογή και εκτέλεση των διατάξεων του Νόμου 2736/1920 (του πρώτου Ελληνικού Νόμου για τα «ναρκωτικά», ο οποίος δημιουργήθηκε για την εφαρμογή των επιταγών της Σύμβασης της Χάγης), επήλθε μόνο κατόπιν νέας εξωτερικής παρέμβασης εντός και στο περιθώριο λειτουργίας των οργάνων της Κ.Τ.Ε. Η Βρετανική Κυβέρνηση ιδιαίτερα, αμέσως μόλις η ίδια διαμόρφωσε την πολιτική της σύμφωνα με τους όρους της παραπάνω σύμβασης, και με σκοπό να προστατεύσει βρετανικά ανταγωνιστικά συμφέροντα, άσκησε πιέσεις σε κυβερνήσεις που ήταν, όπως η ελληνική, ευαίσθητες στη βρετανική επιρροή, για να υιοθετήσουν το βρετανικό σύστημα ελέγχου διακίνησης ναρκωτικών. Ήταν οι άτυποι και σιωπηροί «κανόνες του παιχνιδιού»

που υπαγόρευαν την περαιτέρω ελληνική συμμόρφωση στις εξωτερικές οδηγίες και πιέσεις. Υπάρχουν πολλοί λόγοι ικανοί να εξηγήσουν την ελληνική συμπεριφορά, οι κυριότεροι από τους οποίους ανάγονται σε *θέματα γοήτρου* και στο *φόβο επιβολής κυρώσεων*.

Μεταγενέστερες εξελίξεις στην ελληνική νομοθεσία παρομοίως, επηρεάστηκαν σημαντικά από τις διατάξεις των Διεθνών Συνθηκών της Γενεύης του 1925 και του 1931, οι οποίες προσφέρουν ικανοποιητική εξήγηση για την εξέλιξη των Ελληνικών Νόμων (Ν.Δ. 27/10/1925, Ν.Δ. 5/5/1926, Ν.Δ. 5539/1932), την ίδρυση του Κρατικού Μονοπωλίου για τα ναρκωτικά και την από κοινού σε ενιαίο νομοθετικό κείμενο ρύθμιση του χασίς και των οπιούχων. Η επικύρωση και εσωτερική εφαρμογή των διεθνών νομικών κανόνων που περιέχονται στη Σύμβαση της Γενεύης του 1925 όμως διέφερε από την περίπτωση της εφαρμογής της Σύμβασης της Χάγης, όπου, το 1912, οι υποχρεώσεις και διαδικασίες που ιδρύθηκαν, βασίσθηκαν σε γενικές αρχές του διεθνούς δικαίου, που μαζί με τα έθιμα κυριάρχησαν στη διαδικασία λήψης αποφάσεων. Στην περίπτωση της Σύμβασης της Γενεύης του 1925, η οποία περιείχε θέματα που έθιγαν σημαντικά εθνικά, πολιτικά και οικονομικά συμφέροντα και κεντρικές αξίες Ελλάδας και Σερβίας, οι Έλληνες «ειδικοί» απεφάσισαν ότι μερικοί από τους κανόνες της δεν θα έπρεπε να εφαρμοσθούν, ή, τουλάχιστον επιβαλλόταν να ερμηνευθούν αυθαίρετα. Η βάσιμη εντύπωση απειλής εθνικών και οικονομικών συμφερόντων εξουδετέρωνε κάθε ενέργεια εφαρμογής οποιασδήποτε διάταξης διεθνούς συνθήκης σχετικής με τα ναρκωτικά, με ζημιογόνες συνέπειες γι' αυτά τα συμφέροντα. Μια τέτοια ερμηνεία της νέας Διεθνούς Σύμβασης, όμως, δεν άφησε για πολύ αδιάφορα τα ήδη θεσμοθετημένα διεθνή όργανα ελέγχου των ναρκωτικών. Χρησιμοποιώντας τα όπλα της δημοσιότητας και της διπλωματικής πίεσης επέτυχαν την «ορθή» εφαρμογή της Σύμβασης της Γενεύης και στην Ελλάδα, το 1932.

Η ελληνική πολιτική αντιμετώπισης των ναρκωτικών, εξακολούθησε να διαμορφώνεται με βάση τις διεθνείς επιταγές και μετά το πέρας του Β' Παγκοσμίου Πολέμου. Οι τροποποιήσεις των προπολεμικών νομοσχεδίων, παρομοίως, γίνονται με βάση τις ανειλημμένες υποχρεώσεις του ελληνικού κράτους από τη συνυπογραφή των διεθνών Πρωτοκόλλων του 1946, 1948 και 1953, την Σύμβαση του 1961, το Πρωτόκολλο ελέγχου των ψυχοτρόπων ουσιών, κ.λπ. Άλλωστε, τα αρμόδια διεθνή όργανα ελέγχου των ναρκωτικών που λειτουργούν υπό την αιγίδα του Ο.Η.Ε., έχουν

αποκτήσει αυξημένες αρμοδιότητες. Εκτός από την προβλεπόμενη επιβολή κυρώσεων (δημοσιότητα, αποκλεισμοί) σε περιπτώσεις μη συμμόρφωσης, χρησιμοποιούν σταδιακά αυξανόμενη ποικιλία στρατηγικών μέσων για να επιτύχουν την εφαρμογή των οδηγιών τους από τα κράτη-μέλη. Αυτές περιλαμβάνουν τη συνεχή και επίμονη αντιμετώπιση του θέματος από τα θεσμοθετημένα όργανα του οργανισμού, τον καθορισμό ελέγχου της επίτευξης των στόχων αντιμετώπισης, και τη δημιουργία δικτύου συλλογής πληροφοριών και παροχής εκπαιδευτικών και ερευνητικών υπηρεσιών. Η διαδικασία νομοθετικών παρεμβάσεων στο ήδη υπάρχον σύστημα ενισχύθηκε οπωσδήποτε αυτήν την εποχή και από την άσκηση διπλωματικών πιέσεων προς αυτήν την κατεύθυνση από τις Ηνωμένες Πολιτείες που στηρίζονταν στην ολοένα αυξανόμενη επιρροή τους στην χώρα μας.

Σημειώθηκε παραπάνω πως η «νομοταγής» συμπεριφορά των Ελληνικών Κυβερνήσεων, σχετικά με τα διεθνή τους καθήκοντα, υπαγορευόταν από μια αίσθηση γοήτρου και φόβους επιβολής κυρώσεων. Πράγματι, όπως αποδεικνύεται από εκτενή ανάλυση περιεχομένου επίσημων αρχείων, οι Ελληνικές Κυβερνήσεις ήταν πάντοτε ευαίσθητες στο θέμα της διεθνούς παρουσίας της Ελλάδας απέναντι στα άλλα κράτη της διεθνούς κοινότητας. Επίσης αποδεικνύεται ότι οι Ελληνικές Κυβερνήσεις θεωρούσαν πάντοτε την τήρηση των διεθνών τους νομικών και ηθικών υποχρεώσεων σαν ένα μέσο δραστηρικής ανύψωσης του εθνικού μας κύρους που θα βοηθούσε την πρόωθηση εκκρεμών εθνικών θεμάτων.

Σε συνδυασμό με τα ανωτέρω, έμφαση πρέπει να δοθεί στο ρόλο της ιδέας της «παγκόσμιας κοινής γνώμης» στη διαδικασία λήψεως αποφάσεων. Έχει αποδειχθεί ότι οι Ελληνικές Κυβερνήσεις δεν αποδέχονταν με ευχαρίστηση τις οδηγίες των διεθνών οργάνων που καταδίκάζαν τους αναποτελεσματικούς ελληνικούς μηχανισμούς ελέγχου των ναρκωτικών και πίεζαν προς την κατεύθυνση της βελτίωσής τους. Σε άλλες περιπτώσεις, είναι φανερό ότι νομοθέτες και ειδικοί προέβλεπαν τις αντιδράσεις ξένων κυβερνήσεων σε ενδεχόμενη εφαρμογή συγκεκριμένων μέτρων και επέλεγαν στρατηγικές που θα συναντούσαν τις λιγότερες πιθανές αντιδράσεις. Είναι δύσκολο να υποστηριχθεί με βεβαιότητα αν όλες οι περιπτώσεις των οδηγιών της Κ.Τ.Ε και του Ο.Η.Ε. έπεισαν τις Ελληνικές Κυβερνήσεις να τηρήσουν τις σχετικές διεθνείς υποχρεώσεις τους προκειμένου να αποφύγουν δυσμενείς αντιδράσεις από το εξωτερικό. Οπωσδήποτε όμως δεν υπάρχει καμμία αμφιβολία ότι η πιθανή «δημοσιότητα» και η δια-

μόρφωση αρνητικής «παγκόσμιας κοινής γνώμης» έβηταν αποτελεσματικά όρια στη χάραξη της εσωτερικής πολιτικής, όταν υπήρχε και η παραμικρή πιθανότητα μείωσης του διεθνούς κύρους της χώρας.

Οι Ελληνικές Κυβερνήσεις, βέβαια, επέδειξαν έτσι το ενδιαφέρον τους όχι μόνο για το κύρος της χώρας ή την αποφυγή του κινδύνου επιβολής αντιποίνων, αλλά και για τη δεοντολογική αξία της τήρησης των Νόμων. Οι Έλληνες νομοθέτες και ειδικοί, χάραζαν τη συγκεκριμένη στρατηγική κάθε φορά «κατ' εφαρμογήν» των διεθνών συνθηκών, κυρίως γιατί πίστευαν πως οι όροι τους ήταν σωστοί και έπρεπε να τηρηθούν, ανεξάρτητα από το εάν η εσωτερική τους εφαρμογή συνεπάγετο ειδικότερα προβλήματα ή σσονος σημασίας. Όπως έχει γίνει δεκτό, «... το πρόβλημα της υποχρέωσης τήρησης του διεθνούς δικαίου είναι μέρος του γενικότερου προβλήματος της έννοιας υποχρέωση γενικότερα, και αυτό με τη σειρά του είναι ένα ηθικό πρόβλημα. Η διάκριση, δεοντολογικών και νομικών κατηγοριών, λογική και για πολλούς λόγους αναγκαία, δε θα πρέπει να εξωθείται στο σημείο του πλήρους διαχωρισμού του δικαίου από τις πρωταρχικές ηθικές αντιλήψεις, από τις οποίες όλες οι δικαιοϊκές αρχές απορρέουν...»²⁸.

Η επίδραση δεοντολογικών παραγόντων στην επιλογή συγκεκριμένης πολιτικής δεν είναι δυνατόν να αποδειχθεί με ενάργεια. Μια τέτοια επίδραση απαιτεί ορθολογικά μοντέλα λήψεως αποφάσεων, που δυστυχώς δε χαρακτηρίζουν την ελληνική περίπτωση. Εάν όμως τα ήθη και οι ηθικές αρχές θεωρηθούν σαν ένας συνδυασμός πολιτιστικών, ψυχολογικών και ιδεολογικών «δομών αξιών», μπορούν να ανιχνευθούν πίσω από συγκεκριμένους εθνικούς ρόλους και λειτουργίες. Οι αντιλήψεις του «χρέους», της «εθνικής τιμής» και της «ντροπής», που κοσμούν την επίσημη φιλολογία στήριξης της εθνικής μας πολιτικής, συχνά εκφράζουν το δεοντολογικό καθήκον του έθνους να υποστηρίξει, έστω και με κόστος θυσιών, τις διεθνείς προσπάθειες για αποτελεσματικό έλεγχο των απαγορευμένων ουσιών. Όλες οι Ελληνικές Κυβερνήσεις των τελευταίων εκατό ετών εισήγαγαν, δικαιολόγησαν και εφάρμοσαν την νομοθεσία για τα ναρκωτικά σε δεοντολογικούς υψίτονους.

Το γεγονός ότι η εσωτερική νομοθεσία δημιουργήθηκε αρχικά και μεταβαλλόταν εκ των υστέρων, σύμφωνα με τις αποφάσεις των αρμοδίων διεθνών οργάνων, εξηγεί και την εύκολη αποδοχή των σχετικών νομοσχεδίων από την Ελληνική Βουλή, με δεδομένη την παραπάνω δεοντολογική τους υποστήριξη. Εξηγεί

επίσης την επικέντρωση της προσοχής στον έλεγχο της παραγωγής και του εμπορίου των απαγορευμένων ουσιών, σύμφωνα με τις διεθνείς προτεραιότητες, παρά στη μη ιατρικά επιβεβλημένη χρήση τους. Σαν αποτέλεσμα, ο εθισμός σ' αυτές τις ουσίες αντιμετωπίστηκε με τον ίδιο απαγορευτικό τρόπο, αδιάφορα από την ύπαρξη ή όχι ενός συγκεκριμένου εσωτερικού προβλήματος. Οι Έλληνες ειδικοί και νομοθέτες, διαμορφώνοντας την εσωτερική στρατηγική ελέγχου των ναρκωτικών, θεωρούσαν πάντοτε το πρόβλημα της παράνομης χρήσης τους δεδομένο, παραμερίζοντας τα συγκεκριμένα και ιδιαίτερα χαρακτηριστικά της ελληνικής σκηνής.

Τη στιγμή που οι στόχοι των διοικητικών ενεργειών προσδιορίζονται στα σχετικά νομοθετήματα, παραμένει να εξετασθεί ο ρόλος των Ελληνικών Διοικητικών Οργανισμών στη διαμόρφωση των αποφάσεων, τα όριά τους και τις συνέπειες των ενεργειών τους. Σε γενικές γραμμές μπορεί να υποστηριχθεί ότι, αν και η ελληνική γραφειοκρατική μηχανή δεν είχε «μονοπωλιακή δύναμη στη διαδικασία λήψης αποφάσεων»²⁹, διαδραμάτισε πάντοτε στρατηγικό ρόλο στη λήψη εκτελεστικών αποφάσεων για την «ερμηνεία» και την εφαρμογή των διεθνών οδηγιών. Τα θεμελιώδη όρια λειτουργίας της καθορίζονταν από την ανάγκη συμμόρφωσης προς τις διεθνείς συμβατικές υποχρεώσεις της Ελλάδας. Αν και οι στρατηγικές ελέγχου είχαν υπαγορευθεί από τις νομοθετικές διατάξεις και σύμφωνα με τις διεθνείς υποδείξεις, οι μηχανισμοί διοίκησης είχαν αρκετή δύναμη διακριτικής ευχέρειας για να προσδιορίσουν τους όρους επίκλησης των ρυθμιστικών τους εξουσιών. Οι κυριότεροι παράγοντες που επηρέασαν τις διοικητικές ρυθμιστικές ενέργειες ήταν εθνικά και πολιτικά ζητήματα, απροθυμία να ενεργήσουν αντίθετα από εσωτερικά οικονομικά συμφέροντα και γραφειοκρατικές δυσλειτουργίες και συγκρούσεις γύρω από θέματα αρμοδιότητας και δικαιοδοσίας. Αμοιβαίες δομικές αλληλεξαρτήσεις υπουργείων μεταξύ τους και εσωτερικές διαντιδράσεις διοικητικών μονάδων με συγκροτημένες ομάδες πίεσης, επηρέαζαν σημαντικά τις διοικητικές ενέργειες των κυβερνητικών υπηρεσιών. Σαν αποτέλεσμα, η σωστή ερμηνεία των διεθνών αποφάσεων και εφαρμογή της εσωτερικής νομοθεσίας εμποδίζονταν. Οι ισχυρές διπλωματικές πιέσεις και παρεμβάσεις των διεθνών οργάνων, βέβαια, μείωσαν σταδιακά το πεδίο της διακριτικής ευχέρειας των ελληνικών αρχών και υποχρέωσαν την ορθή εκτέλεση των αποφάσεών τους. Το μοναδικό ζήτημα, στο οποίο οι διεθνείς κανονισμοί επέδειξαν ανοχή και ελαστικότητα, ήταν ο τρόπος αντιμετώπισης των εθισμένων στις

απαγορευμένες ουσίες ατόμων. Η αντιμετώπιση των «ναρκομα-
νών» αφέθηκε, αρχικά, στην κρίση των ειδικών κάθε κράτους.
Σαν αποτέλεσμα, οικονομικές εκτιμήσεις και δι-υπουργικές αντι-
θέσεις οδήγησαν στην υιοθεσία ενός ποινικού παρά ιατρικού
μοντέλου στη χώρα μας, το οποίο ακόμη και σήμερα είναι πολύ
δύσκολο να εξουδετερωθεί.

Ο σχεδιασμός ολόκληρου του απαγορευτικού-ποινικού συ-
στήματος αντιμετώπισης των ναρκωτικών, σ' αυτήν τη χώρα, δεν
ήταν αποτέλεσμα εφαρμογής ενός ορθολογικού μοντέλου, που
στηριζόταν σε εκ προοιμίου έρευνα, προσεκτικό σχεδιασμό,
εκτίμηση εναλλακτικών λύσεων, αποτίμηση εμπειριών του παρελ-
θόντος και καταγραφή των αναμενόμενων συνεπειών της εφαρ-
μογής του συστήματος³⁰. Αντίθετα πρόκειται για την εφαρμογή
ενός συστήματος «ύστερου ορθολογισμού» που εχρησιμοποιείτο
για την δικαιολογία ήδη ειλημμένων αποφάσεων. Η διαδικασία
λήψης αυτών των αποφάσεων χαρακτηριζόταν πάντοτε από μια
«παθητική» στάση απέναντι στο «περιβάλλον» της. Υποκινού-
νταν σαν απάντηση σε κατάσταςεις που είχαν ήδη δημιουργηθεί
στο εξωτερικό, παρά αντιδρώντας στην εμφάνιση ενός ανεπιθύ-
μητου εσωτερικού κοινωνικού φαινομένου. Τα διάφορα στάδια
της διαδικασίας χαρακτηρίζονταν σε μεγάλο βαθμό από ανυπέρ-
βλητη «ασάφεια». Με τον όρο «... ασάφεια στοχεύουμε στον καθορισμό τεσσάρων μεγάλων ειδών αδιαφάνειας στους οργανι-
σμούς. Το πρώτο είναι η ασάφεια της πρόθεσης. Πολλοί οργανι-
σμοί χαρακτηρίζονται από ασυνεπείς και ασαφείς στόχους... Η
δεύτερη έλλειψη διαφάνειας στηρίζεται στην ανεπαρκή κατα-
νόηση (δεδομένων). Για πολλούς οργανισμούς ο αιτιώδης κό-
σμος στον οποίο ζουν είναι θολός. Τα τεχνολογικά μέσα δεν εί-
ναι ξεκάθαρα, το περιβάλλον δύσκολα ερμηνεύεται. Είναι δύ-
σκολο να συνδεθούν οι γραφειοκρατικές ενέργειες με τις συνέ-
πειές τους. Η τρίτη έλλειψη διαφάνειας οφείλεται στην ιστορική
ασάφεια. Το παρελθόν είναι σημαντικό, αλλά δεν είναι εύκολο να
καθορισθεί και να ερμηνευθεί. Η ιστορία μπορεί να αναπαραχθεί
ή να διαστρεβλωθεί. Η καταγραφή των γεγονότων, οι αιτίες τους
και οι αφορμές τους είναι προβληματική υπόθεση. Η τέταρτη έλ-
λειψη διαφάνειας οφείλεται στις ασάφειες του ίδιου του οργανι-
σμού...»³¹.

Όλοι οι οργανισμοί και τα υπουργεία αντιμετωπίζουν στοιχεία
ασάφειας στη διαδικασία λήψεως αποφάσεων. Η εμπειρία της
λειτουργίας των Ελληνικών θεσμών σε σχέση με τον έλεγχο των
ναρκωτικών καταδεικνύει ότι για μερικούς οργανισμούς η έννοια
της ασάφειας, όπως ήδη προσδιορίσθηκε, αποτελεί μόνιμη κατά-
σταση.

Επίλογος

Έχει γίνει πλέον σαφές ότι οι σχετικές με το ζήτημα των ναρκωτικών συγκρούσεις στην Ελλάδα δεν οφείλονταν σε ενδοκρατικές μεταβλητές αλλά σε διακρατικούς παράγοντες. Απομένει λοιπόν η διάκριση των ιδιαιτεροτήτων της ελληνικής περίπτωσης οι οποίες εμποδίζουν την εφαρμογή συγκεκριμένων θεωρητικών μοντέλων που έχουν χρησιμοποιηθεί για την ερμηνεία του συστήματος αντιμετώπισης των ναρκωτικών σε άλλες χώρες.

Η ελληνική περίπτωση θέτει υπό αμφισβήτηση τη βιωσιμότητα του μοντέλου των Αμοιβαίων Αλληλεπιδράσεων ανάμεσα στην απαγορευτική μορφή της επίσημης στρατηγικής και των μηχανισμών άμυνας αφενός και τα συγκεκριμένα χαρακτηριστικά της χρήσης των απαγορευθεισών ουσιών αφετέρου. Όπως ήδη αναφέρθηκε, το ποινικό απαγορευτικό σύστημα που υιοθετήθηκε σ' αυτήν τη χώρα, αν και ρύθμιζε εξαντλητικά την παράνομη χρήση ναρκωτικών ουσιών, δε δημιουργήθηκε από μια συνειδητοποιημένη ανάγκη αντιμετώπισής της. Μια διαχρονική μελέτη αποδεικνύει ότι, ενώ οι επίσημοι ορισμοί και η τιμωρητική φύση του συστήματος παρέμειναν αμετάβλητα, επιδημίες χρήσης ναρκωτικών εμφανίσθηκαν, υποχώρησαν και επανεμφανίσθηκαν. Οι τρόποι χρήσης οπίου και χασίς, όπως και εκείνοι της χρήσης ηρωίνης και χασίς, σε χώρους ελληνικής υποκοουλτούρας, παρέμειναν βασικά οι ίδιοι, τόσο πριν όσο και μετά τη θέσπιση του απαγορευτικού μοντέλου αντιμετώπισης.

Γι' αυτήν τη συγκεκριμένη μορφή της Ελληνικής Νομοθεσίας, είναι ανάγκη να επισημανθούν τα ακόλουθα: Ο πρώτος Ελληνικός Νόμος για τα οπιούχα είχε βασικά το ίδιο περιεχόμενο με τους αντίστοιχους νόμους της Βρεταννίας και της Αμερικής, οι οποίοι παρομοίως κατασκευάσθηκαν «κατ' εφαρμογήν» της Σύμβασης της Χάγης. Η αναμφισβήτητη ομοιότητά του με το βρετανικό νομοσχέδιο είναι δυνατόν να αναλυθεί με βάση τη συντεταγμένη δομή της Ελληνικής Κυβέρνησης σε πρότυπα Westminster μάλλον παρά Washington. Έχει υποστηριχθεί, ότι, ο Αμερικανικός Νόμος εμφανίσθηκε σαν οικονομικό νομοσχέδιο, διότι το Σύνταγμα των Ηνωμένων Πολιτειών δεν παρέχει την εξουσία στην ομοσπονδιακή κυβέρνηση να ρυθμίζει ιατρικά θέματα. Κάποιος άλλος τρόπος έπρεπε να εξευρεθεί λοιπόν, που να παρέχει αυτήν τη δυνατότητα. Στην Ελλάδα, όπως και στην Μ. Βρεταννία, η ύπαρξη αρμοδίων διοικητικών τμημάτων απέκλεισε παρόμοιες επινοήσεις. Ακολούθως ο Α. Lindesmith, αναλύοντας το αμερικανικό ποινικό απαγορευτικό σύστημα εναντίον της

χρήσης, το αποδίδει στην «ερμηνεία» του παραπάνω νομοσχεδίου από τους υπαλλήλους της Δίωξης Ναρκωτικών του Υπουργείου Οικονομικών³². Αντίθετα ο S. Stein απέδωσε τη βρεταννική ιατρική αντιμετώπιση της χρήσης στην ισχυρή παρέμβαση της ομάδας πίεσης των Βρετανών ιατρών που επεδίωκαν να κατοχυρώσουν τα οικονομικά τους συμφέροντα³³.

Η εφαρμογή της Ελληνικής Νομοθεσίας του 1920 διαφέρει ουσιαστικά και από τις δύο παραπάνω περιπτώσεις, διότι «ερμηνεύτηκε» με τρόπο που διασφάλιζε την αλληλεξάρτηση των ιατρικών και αστυνομικών αρμοδιοτήτων και συμφερόντων. Μια τέτοια ερμηνεία φυσικά, δεν ήταν αποτέλεσμα συνειδητού σχεδιασμού αλλά «τυχαίο γεγονός» περιβαλλόμενο με αίγλη δι-υπουργικής «ασάφειας». Όταν ο νόμος του 1932 επαναβεβαίωσε το στόχο της επίσημης πολιτικής για τον πλήρη έλεγχο των ναρκωτικών και ρύθμισε την ιατρική αντιμετώπιση της χρήσης, κατόπιν ενεργειών των υπαλλήλων του Υπουργείου Υγείας, η «ερμηνεία» των νομικών κενών ανετέθη σε ένα μεικτό διοικητικό τμήμα (την Επιτροπή Ναρκωτικών), συνιστάμενο από διακεκριμένους ιατρούς, αστυνομικούς και διοικητικούς υπαλλήλους. Η μη συμμόρφωση με τις αποφάσεις της μπορούσε αρχικά να ανιχνευθεί από την Επιτροπή και όχι από την Αστυνομία, ή, τα Δικαστήρια.

Αυτή η ρύθμιση εξηγεί και την αρμονική συνεργασία των Ελλήνων ιατρών και διωκτικών αρχών αντίθετα από την εκρηκτική σύγκρουση που χαρακτήριζε τις σχέσεις των Αμερικανών συναδέλφων τους. Η εκτέλεση όμως του Ν. 5539/1932 με τον Ν. 6025/1934, ανέτρεψε την υιοθέτηση ενός ιατρικού μοντέλου αντιμετώπισης της χρήσης και εγκαθίδρυσε ένα αμιγές τιμωρητικό σύστημα που στηρίχθηκε στη μεγαλοπρεπή παρέμβαση ανώτατων υπαλλήλων του Υπουργείου Δημοσίας Τάξεως και την ιδεολογική ατμόσφαιρα της εποχής. Αυτή η μεταστροφή στην αντιμετώπιση των άτυχων χρηστών της προπολεμικής περιόδου ενισχύθηκε και από την αδυναμία της Εθνικής Οικονομίας να ιδρύσει ειδικά εξοπλισμένα ιατρικά κέντρα αποκατάστασης των εθισμένων ατόμων. Ακολούθως, η προγενέστερη διοικητική αδιαφορία, αντικαταστάθηκε τάχιστα από υπερβάλλοντα ζήλο Διωκτικών Αρχών για παντελή εξαφάνιση του φαινομένου, όπως καταμαρτυρείται από συχνές περιπτώσεις συγκρούσεως καθηκόντων των αρμοδίων ελληνικών φορέων δίωξης του εγκλήματος.

Γενικότερα, η κύρια διαφορά της ελληνικής περίπτωσης ως προς την ερμηνεία και εφαρμογή των διεθνών οδηγιών, συνίσταται στον ουσιαστικό ρόλο εξωτερικής καθοδήγησης και διαφώτι-

σης. Δεν υπάρχει κάτι αξιόμειπτο στις δραστηριότητες διακεκριμένων γραφειοκρατών, όπως ο Βρετανός Delevigne, και οι Αμερικανοί Aslinger, Gross και Ingressoll όταν ανέλαβαν να ρυθμίσουν τις επίσημες απαντήσεις των χωρών τους στο ζήτημα των ναρκωτικών. Το γεγονός ότι προσπάθησαν όχι μόνον να προωθήσουν συγκεκριμένες στρατηγικές επιλογής των δικών τους κυβερνήσεων, επηρεάζοντας τις διεθνείς αποφάσεις –αυτό είναι κατανοητό και πιθανά δικαιολογημένο– αλλά και επεδίωξαν την υιοθέτησή τους στο εσωτερικό δίκαιο άλλων χωρών, όπως το Ελληνικό Δίκαιο, αποτελεί το ιδιόρρυθμο χαρακτηριστικό της εξέλιξης του ελέγχου των ναρκωτικών κατά τη διάρκεια των τελευταίων εκατό ετών της Ελληνικής ιστορίας.

Από την άλλη πλευρά, δεν υπάρχει καμμία εμπειρική απόδειξη των ισχυρισμών του H. Becker, ο οποίος έχει αναφερθεί στον ρόλο των «ηθικών σταυροφόρων» στη διαδικασία λήψεως αποφάσεων³⁴. Οι Έλληνες «ειδικοί» που εξέφραζαν τις απόψεις τους σε ισχυρούς δεοντολογικούς τόνους, είτε δεν έλαβαν ενεργό μέρος στη νομοθετική διαδικασία, είτε ενδιαφέρονταν για την προαγωγή γραφειοκρατικών συμφερόντων μάλλον παρά για την προώθηση ανθρωπιστικών σταυροφοριών.

Τέλος, η εφαρμογή της θέσης του T. Duster, ότι η υιοθέτηση του τιμωρητικού συστήματος εναντίον της χρήσης των ναρκωτικών στην Αμερική οφείλετο στην αμερικανική μικροαστική ηθική³⁵, προϋποθέτει την ύπαρξη δυναμικών σχέσεων κοινωνικών συγκρούσεων μεταξύ των διαφόρων κοινωνικών ομάδων. Αν και τέτοιες συγκρούσεις χαρακτήριζαν την Ελληνική Κοινωνία, η Ελληνική Νομοθεσία δε γεννήθηκε από αισθήματα ηθικής αγανάκτησης, ούτε από τη δημιουργία κοινωνικής συναίνεσης που υποστήριζε την επίσημη αντίδραση σε πρακτικές κοινωνικά αποδοκιμαστές σαν επικίνδυνες και ανήθικες. Αυτή η επιχειρηματολογία χρησιμοποιήθηκε με συμβολικό τρόπο από τους Έλληνες νομοθέτες και ειδικούς, αλλά δεν απετέλεσε την πρωταρχική αιτία της κινητοποίησης της νομοθετικής διαδικασίας. Η διάκριση δεν είναι πάντα εύκολη, στην ελληνική όμως περίπτωση είναι εμφανής.

Το παρελθόν της διαμόρφωσης της ελληνικής στρατηγικής άμυνας εναντίον της «απειλής των ναρκωτικών», προσφέρει μια μοναδική ευκαιρία για την κατανόηση της συγκεκριμένης μορφής του ισχύοντος νομοθετικού πλέγματος, όπως και την αποτυχία κάθε εσωτερικής προσπάθειας ριζικής αλλαγής των βασικών αρχών του. Σήμερα, που μια νέα «τροποποίηση» της ισχύουσας νομοθεσίας δοκιμάζεται, η αναφορά στο παρελθόν είναι αναντι-

κατάστατος σύμβουλος για μια πλήρη εκτίμηση των επισήμων «διαλόγων».

Σημειώσεις

1. Εφημερίδα «ΤΟ ΒΗΜΑ», 23 Ιουνίου 1991, σελ. Α36.
2. D. Downes & P. Rock (1982), *Understanding Deviance*, Clarendon Press, Oxford, σελ. 45.
3. G. Stimson (1973), *Heroin and Behaviour*, Irish University Press, Ireland, σελ. 12-13.
4. Ενδεικτικά βλ. A. Lindesmith (1968), *Addiction and Opiates*, U.S.A., Aldine Publishing Co. D.P. Ausubel (1958), *Drug-Addiction: Physiological, Psychological and Sociological Aspects*, New York, Random House.
5. M. Foucault (1977), *Discipline and Punish*, Penguin.
6. J.H. Turner (1978), *The structure of Sociological Theory*, The Dorsey Press, U.S.A., σελ. 6-10.
7. E. Lemert (1967), «Social structure, social control and deviation», in E. Lemert *Human Deviance, Social Problems and Social Control*, N.J. Englewood Cliffs. D. Matza (1969), *Becoming Deviant*, N.J. Englewood Cliffs.
8. E. Schur (1962), *Narcotics Addiction in Britain and America*, London Social Sciences Paperbacks, A. Lindesmith (1965), *The Addict and the Law*, New York, Vintage books.
9. A. Scull (1972), «Social Control and the Amplification of Deviance», in R.A. Scott & J.D. Douglas, *Theoretical Perspectives on Deviance*, U.S.A., Basic Books, σελ. 284.
10. S.D. Stein (1985), *International Diplomacy, State Administrators and Narcotics Control: The origins of a social problem*, London, Gower, σελ. 1.
11. Hall et al (1978), *Change, Choice and Conflict in Social Policy*, London, Heineman.
12. H. Becker (1973), *Outsiders*, U.S.A., Free Press.
13. S.D. Stein (1985), σελ. 3.
14. Για τον πλήρη κατάλογο των επισήμων Αρχείων του Ελληνικού Υπουργείου Εξωτερικών, του Foreign Office, της Κ.Τ.Ε., του Ο.Η.Ε., της Ελληνικής Βουλής, Εφημερίδων και περιοδικών, τα οποία εξετάστηκαν για τη στήριξη των θέσεων που παρουσιάζονται εδώ, βλ. J.G. Tsiganou (1988), *The Development of Policies Regulating Drug-Use in Greece*, London University, Ph. D. Thesis, σελ. 481-484.
15. Hall et al. (1978).
16. E. Webb eds. (1966), *Unobtrusive Measures*, U.S.A., Rand McNally & Co.
17. K.J. Holsti (1983), *International Politics: A Framework for Analysis*, N.J. Englewood Cliffs, 21.
18. K.J. Holsti (1983).
19. N. Mouzelis (1978), *Modern Greece: Facets of Underdevelopment*, London, Macmillan.
20. «Διομολογήσεις», ή «Capitulations», είναι όρος του Διεθνούς Δικαί-

ου, που υποδηλώνει Συμβάσεις ανάμεσα σε «πολιτισμένα και ημιβάρβαρα» κράτη. Αυτές παρείχαν εξαιρετικά προνόμια στους υπηκόους των πρώτων, που αν και διέμεναν σε εδάφη των δευτέρων, εξακολουθούσαν να διέπονται από το νομικό καθεστώς της πατρίδας τους.

21. Η Ελληνο-Αιγυπτιακή Εμπορική Σύμβαση του 1884, που πολυδιαφημίστηκε σαν σημαντική επιτυχία της κυβέρνησης Τρικούπη, σχεδιάστηκε επιμελώς από το Foreign Office, γιατί από την επιτυχία της εξαρτιόνταν και σημαντικά βρετανικά συμφέροντα. Οι Βρεταννοί «προτέκτορες» της Αιγύπτου είχαν αναλάβει και τη ρύθμιση του τεράστιου εξωτερικού χρέους της. Τη συγκεκριμένη ιστορική στιγμή, είχε κριθεί αναγκαία, τόσο η αποδέσμευση της Αιγύπτου από τον Τουρκικό τελωνειακό και φορολογικό έλεγχο, όσο και από την ανεξέλεγκτη παρουσία ξένων παροικιών, που, κατά την Αιγυπτιακή Κυβέρνηση, στερούσαν τη χώρα από μεγάλο μέρος του πλούτου της. Σαν μέσο επίτευξης των πιο πάνω στόχων χρησιμοποιήθηκε από τη Βρεταννική Διπλωματία και η σύναψη της παραπάνω σύμβασης με την Ελλάδα, που αφενός, λόγω της σημαντικής παροικίας της στην Αίγυπτο, ενδιαφερόταν για μια τέτοια Εμπορική Σύμβαση, που θα παραβίαζε το Τουρκικό μονοπώλιο καπνού σε εδάφη υπό Τουρκικό έλεγχο, και αφετέρου δε δεσμευόταν, όπως άλλα Κράτη (π.χ. Μ. Βρεταννία), να συνάψει μια τέτοια σύμβαση με την Αίγυπτο από την Ελληνο-Τουρκική Συνθήκη του 1855. Οι Βρεταννοί, που δεν είχαν άλλη νομική δυνατότητα παραβίασης του Τουρκικού Μονοπωλίου καπνού, επινόησαν ένα αριστουργηματικό σχέδιο το οποίο προέβλεπε την αρχική σύναψη μιας Ελληνο-Αιγυπτιακής Σύμβασης και τη μεταγενέστερη επανάληψή της με την υπογραφή πανομοιότυπων διμερών συμβάσεων ανάμεσα στην Αίγυπτο και άλλες χώρες, συμπεριλαμβανομένης της Μ. Βρεταννίας, με βάση τη ρήτρα του «πλέον ευνοουμένου κράτους».

22. K.J. Holsti (1983), pg. 237.

23. A. Zimmern (1937), «The League of Nations and the Rule of Law 1918-1935», London, Macmillan.

24. R. Cohen (1981), «International Politics, the rules of the game», U.S.A., Longman, pg. 156.

25. R. Cohen (1981), pg. 158-159.

26. S.D. Stein (1985).

27. K.J. Holsti (1983), pg. 369-370.

28. De Visscher (1957), «Theory and Reality in Public International Law», U.S.A., Princeton, pg. 98.

29. F. Rourke (1969), «Bureaucracy Politics and Public Policy», Little, Brown and Co., Boston, pg. 136.

30. C. Lindblom & D.K. Cohen (1979), «Usable Knowledge», Yale University Press, New Haven. C. Lindblom (1980), «The Policy Making Process», Prentice Hall, U.S.A. C. Weiss & M. Bucuvalas (1980), «Social Science Research and Decision-Making», New York, Columbia University Press. J.J. Richardson & A.G. Jordan (1979), «Governing under Pressure», Oxford, Blackwell.

31. G. March & J.P. Olsen (1982), «Ambiguity and Choice in Organisations», Norway, Universitetsforlaget, pg. 12.

32. A. Lindesmith (1965), «The Addict and the Law», New York, Vintage

books.

33. D.S. Stein (1985).

34. H. Becker (1983), «Outsiders», U.S.A., Free Press.

35. T. Duster (1970), *The Legislation of Morality*, London, Collier-Macmillan Ltd.

